

et benevolam finxerunt? Quid ingrati fideles, cum in tanta majestate intuebantur Dominum suum, cujus jugum respuerunt? Cujus merita et sanguinem conculcarunt? Quid duri et avari, qui eum in pauperibus esurientem a se repulerunt? An non fugient aut fugere saltem conabuntur a tam potente et glorioso, quodque maximum est, tam graviter offenso iudice? Exemplo rem hanc declaremus. Athenais Atheniensis Leontii philosophi filia, qua formae elegantia, qua litterarum peritia insignis geminos habuit fratres, quos pater moriens ex asse haeredes instituit, dum filiae non plus, quam centum aureos legaverit. Extincto patre, testamentoque resignato. Athenais exhaeres reperta gravissime commovetur, lacrymisque perfusa, pedibus fratrum advolvitur rogans, ne se vellent paternis bonis exclusam, quam scirent patri fuisse semper morigeram. Verum aurum fratribus aures jam ocluserat, omnemque pietatis sensum ademerat: hi sororis preces non tantum non audierunt, sed insuper eam paternis aedibus exturbarunt. Ergo Athenais Constantinopolim ad amitam perrexit, fratres reos actura: ibi ad Pulcheriam Augustam deducta ob insignem corporis et animae decorem ac dotes imperio dignas, Theodosio imp. Eudocia nominatur. Quo accepto de sorore nuntio fratres, visaque jam sororis, quam indigne spreverant, gloria et potentia, metu pece exanimati, non tantum ausi non sunt in ejus conspectu apparere, verum nec in ejus imperii finibus persistere: quare, agitante eos metu, in Helladem profugere; ut refert Glycas, Nicephor. l. XIV. c. XXIV. Jam ergo, auditores, cogitate quid in die iudicii acturi sint perversi, rebelles, duri et avari, cum ante se cernent Christum mundi totius iudicem et imperatorem factum, quem hic in pauperibus agnoscere noluerunt, imo a se repulerunt, et debito sibi alimento ac patrimonio spoliarunt, fameque interire passi sunt, si fratres sororem feminam ad imperium evectam, quam a se offensam noverant, adeo fugerunt. Pauperes quidem Deus quodammodo exhaeredes fecit, divitibus tamen eos alendos commendavit; qui idcirco illis dicet: *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, etc. quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.* Matth. XXV. Quomodo tunc non fugient a conspectu throni? Atque haec est illa vocula, quam expressit Dominus: *Tunc videbunt Filium hominis, etc.* Mundi sectatores et improbi solum attendunt ad nunc, non considerant illud tunc, quid tunc futurum sit.

VI. Secundo, quod audimus nihil esse certius terribili Christi adventu et iudicio. Eo enim tendunt seriae illae Christi assertiones: *Amen dico vobis, non praeteribit generatio haec, donec om-*

nia fiant, caelum et terra transibunt, verba mea non transibunt. Hoc est, citius caelum et terra ruent, quam verba mea fefellerint. Vidit nimirum Christus ea, quae nobis adversantur et displicent, difficulter apud nos invenire fidem, maxime quae de morte, iudicio et inferno dicuntur, quia nos ipsos nimis diligimus et meliora semper ominamur. Itaque jurat quodammodo per caelum et terram, per thronum et scabellum suum, se non emansurum, sed descensurum ad iudicium. Viderint ergo qui iudicii timore abjecto ita vivunt, quasi Christum mendacii arguere velint: his enim ait per Sophoniam cap. I. *Visitabo super viros defixos in facibus suis, qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus et non faciet male;* (hoc est, non praemiabit bonos nec puniet malos, adeoque non iudicabit quemquam) *juxta est dies Domini magnus, juxta est et velox nimis; vox diei Domini amara, tribulabitur ibi sortis. Dies irae dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, dies tubae et clangoris.* Quae verborum fulmina! Irae dies vocatur, quia in ea Deus omnem suam iram, per omnes mundi aetates collectam, videtur in reprobos effundere. Dies tribulationis, qui tribulos omnium afflictorum aget super impios: dies angustiae quia ab omni parte arctabuntur mali; supra se videbunt iudicem iraspirantem, infra se infernum flammam evomentem, retro se peccata admissa et praeteritas voluptates, ante se aeternitatem calamitosam, circum se daemones, intra se conscientiam mille vulneribus sauciam, testem, actorem, carnificem: dies calamitatis, quia undique plagae et poenae: dies miseriae, quia extrema ibi paupertas et desolatio: dies tenebrarum, quia damnati ibunt in tenebras exteriores: dies caliginis, quia internis etiam tenebris in mente involventur: dies nebulae, quia humanam tantum iudicis naturam utpote vicinam poterunt videre; divinam vero ejus naturam, utpote longe a se positam, minime videbunt: dies turbinis, quia quasi mentis inopes vertigine agentur et quasi in gyrum rapti in abyssum demergentur: dies tubae, quia dies praelii, quo profligati conficiuntur: dies clangoris, quia ibi incipient aeternum lamentari, ejulare et stridere dentibus. Haec igitur tuba auditores, sonet in auribus nostris, ut instar equorum bellicorum ejus assueti, non horreamus, sed exultemus in die iudicii.

CONCIO X.

MYSTERIA EVANGELII.

I. Qualia signa, et cur. — II. Qualis pressura gentium. — III. Omnesne finebunt. — IV. Quae virtutes caelorum movendae. — V. Quare Christus iudex constitutus. — VI. Cur in nube venturus. — VII. Quid parabola ficulnae. — VIII. Quid de tempore iudicii.

THEMA.

Erunt signa in sole, et luna, et stellis. Luc. XXI.

Nosse vos arbitror, auditores, summum sacerdotem veteris legis gestasse in ora et fine vestis talaris plurima tintinnabula; quod fieri praecipit Deus. Exodi XXVIII. Quid sibi voluerunt illa tintinnabula in extremitate vestis? Origenes hom. IX. existimat extrema tempora et finem mundi crebris admonitionibus praedicendum, et auribus nostris inculcandum iis designari. Nec dissentit Gregorius Nyssenus, qui novissimam Angelitubam, quae sonabit: *Surgite mortui, venite ad iudicium*, tintinnabulis delineatam esse putat. Bene itaque summus noster sacerdos Christus, ad finem vitae suae implet aures nostras illis tintinnabulis extremae calamitatis, ut in hodierno Evangelio et ante octiduum audivimus; simulque adhortari videtur omnes sacerdotes ut mundi finem et iudicium extremum crebris concionibus insonare, et inculcare populo velint; siquidem id reprobis extremam calamitatem, bonis extremam felicitatem afferet. Quare, auditores, si iudicii illius sonus crebro in nobis audiatur, nolite hoc agre ferre, multo minus, aures ocludere; ex Dei mandato loquimur, de summa rerum agimus tam nostrarum quam vestrarum.

I. Qualia signa erunt in sole, luna et stellis? Et cur? Matthaeus cap. XXIV. explicat cum dicit: *Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo.* Cadent nempe quoad apparentiam et hominum existimationem (nam cum stellae omnes multo terra majores sint, ut contendunt mathematici, cadere in eam nequeunt) quia de summa aeris regione cadent multae ignitae faces instar stellarum; vel certe qui stellae lumen suum perdent, et ita cecidisse videbuntur: loquitur enim Scriptura more vulgari, non philosophico. Fient autem haec primo ad incutiendum terrorem peccatoribus, quo convertantur, justis quo purgentur a delictis quotidianis; si enim virtutes illae caelorum, quae nec culpam admittere nec poenam sustinere possunt, adeo commoventur et quodammodo conturbantur ab ingraente iudicii calamitate, fierine poterit, ut homines inde non moveantur ad poenitentiam, Dei timorem, etc.? Secundo ad demonstrandam peccati gravitatem. Cum enim irracionales et innocuae caeli faces plei videbuntur quod luxerint peccatoribus ad patranda scelera, quantum malum erit peccatum quod a

volente et prudente committitur? Cum insignis patriae hostis Domitianus imp. contrucidatus esset, senatus ejus caede mire laetatus, clypeos et imagines ejus palam undique detraxit, et ad solum allisit, titulos erasit, omnemque memoriam abolendam decrevit. Peccatores ergo deleturus Deus, caelorum lumina eradet: stellas dejiciet, quod eorum arma, clypei, instrumenta peccandi fuerint. Quatenus Dei hostis debet esse peccator, quia talia passurus est? Tertio. Ad indicandum mœrorem mundi, imo ipsius Dei, quasi hic invitatus et cum luctu procedat ad tribunal, plexurus peccatores, quos aliqui salvos mallet, et his signis praemonitos velit; ille vero aëris oculis aspiciat supplicia peccatorum, ideoque oculos quodammodo claudat, quomodo Agar, abjecto infante, recessit et sedit procul dicens: *Non videbo orientem puerum.*

II. Qualis pressura gentium in terris? Etiam in terris mira erunt et horribilia ostenta futurae calamitatis, quae alibi recensuimus; scilicet bella, terrae motus, conturbationem maris, pestilentiam et famem, grandinem et incendia, agmina locustarum, aestum, ulcera et vulnera saeva in hominibus, mutationem aquarum in sanguinem; quae partim ab Evangelistis, partim a Joanne in Apocalypsi notantur. Hinc ergo ex tot malis undique prementibus angustia et pressura. Quemadmodum enim Herode ob novi regis nuntium turbato, turbata est cum eo omnis Jerosolyma, Matth. II. ita Rege caeli ad ultionem armato et irato, irascitur et armatur ad vindictam de peccatoribus sumendam universus orbis juxta id Sapientis V. *Armatib creaturam ad ultionem inimicorum*: quomodo ergo tanto Rege cum tanto exercitu veniente contra hominem non angustietur homo?

III. Omnesne homines arescent praetimore et expectatione futuri iudicii? Communis erit omnibus timendi ratio, non secus atque iis, qui in eodem templo clausi advertunt paulatim inclinari muros, crepare trabes, scindi et dissolvi fornicem, etc. certam et praesentem expectant templi ruinam; verum aliis magis, aliis minus. Nemo certo novit, odione an amore dignus sit; num in statu gratiae, an in statu peccati sit, ideo omnes timebunt. Magnae orbis columbae, magis inquam sancti, propter hanc incertitudinem quandoque contremuerunt. At vero quia justi moralem quamdam certitudinem sui status habent, alii plus, alii minus, ideo hi minus timebunt, prout eos conscientia propria magis vel minus excusabit. Jam pridem gentilis poeta, de vero integro vitae, scelerisque puro dixit: *Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.* Caeterum impii ex altera parte toti exarescent velut herbae parietinae ad exortum solis, quia carent humore gratiae et solatio conscientiae;

ideoque expectabunt rerum omnium, quas dilexerunt, finem, et æternæ calamitatis initium. De his enim dixit Dominus in parabola vineæ et agrorum: *Missis exercitibus suis (plagis scilicet præviis) perdidit homicida sillos.* Hi sunt ligna arida, quæ igne mox eorripiuntur et exeduntur et iusti ligna viridia quibus ignis parum nocet. Itaque plagæ illæ justos parum lædent, impios vero gravissime sauciabunt.

IV. Quæ virtutes cælorum movebuntur? Primo, sol, luna, astra, quæ vocantur virtutes seu exercitus cælorum, quia vim et efficaciam suam influunt in sublunaria. Movebuntur autem dum lumen suum subtrahent, ut diximus. Secundo, Angeli, secundum D. Hieron. et Chrysost. qui partim cælorum motum invertent, partim in terris mira operabuntur, partim etiam in adventu Judicis et ipsi contremiscent, ut vult S. Chrysostomus; juxta id Job. XXVI. *Columnæ cæli contremiscent et pavent ad nutum ejus,* non quod dolore aut timorem aliquem revera sensuri sint, sed quod extrema specie motum reverentialis timoris præ se ferent, quasi revera timerent judicii severitatem.

V. Quare Christus iudex omnium constitutus? Primo, quia *Filius hominis est,* ut ait ipse Joan. IV. hoc est, quia Deus naturæ humanæ unitus. Quia enim homines corporei et visibiles sunt, debet etiam iudex eorum esse corporeus et visibilis, ac sensibilem proferre sententiam. Pater autem et Spiritus Sanctus non habent naturam visibilem. Pari ratione æquum est homines per hominem judicari.

Secundo. *Ut omnes honorificent Filium;* quam etiam rationem reddit loco citato Dominus. Quia enim Christus tametsi æqualis Patri factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, eoque descendit ut non homo sed *vermis* appareret et *opprobrium hominum* fieret, a creaturis et servis suis iniquissime iudicatus et cruci adjudicatus, idcirco æquum erat ut iudex omnium fieret et ab omnibus honorificaretur et adoraretur velut Dominus et Deus, juxta id Job XXXVI. *Causa tua quasi impij iudicata est; causam iudiciumque recipies.* Unde S. August. serm. ult. de verbis Domini ait: *Sedebit iudex, qui stetit sub iudice.* Dum iudicaretur, apparuit summa ejus humilitas; ergo ut vicissim appareat summa ejus gloria, iudex constitutus est.

Tertio. Quia sua passione meruit summam potestatem et dominium super omnes homines, ac proinde potestatem eos iudicandi.

Porro hæ rationes ostendunt Christo secundum naturam humanam competere potestatem iudicariam, recte etiam congruit illi eadem secundum naturam divinam, quia Dei Filius est sapientia Patris. Ad iudicium vero spectat sa-

piëntia et veritas uti argumentatur S. Thomas III. p. q. LIX. art. I.

VI. Cur in nube venturus iudex? Primo, quia nubes partim lucida, partim obscura, symbolum divinitatis est, quæ nec omnino patet, nec omnino latet; ideoque nubes congruum Dei iudicis est vehiculum. Secundo, ad ostensionem potentia suæ, qua nubes cogere, celerrime movere, in aere continere, sibi que ad nutum subigere, adeoque in aere solus dominari potest; quia ex re omnes potentiam et majestatem iudicis agnoscere debebunt. Quis enim alius unquam visus nubibus imperare et in eis vehi? Tertio ad indicandum iudicis officium, quo blandus et benignus bonis, severus et terribilis esse malis debet. Sic enim et nubes partim amica et salutaris est, dum umbra sua protegit et imbre terram rigat, partim inimica et noxia, dum grandinem et fulmina ejaculatur, dum fulgurat et tonat. Ergo illa Christi nubes proteget electos, grandine et fulmine opprimet reprobos: superne, qua stabunt electi, lucida et serena erit; inferne, qua erunt reprobi, atra et procellosa.

VII. Quid sibi vult parabola illa: *Videte ficulneam? etc.* Primo, juxta historicum sensum indicat post obscuritatem solis, lunæ, stellarum, post pressuram gentium aliasque plagas, brevi adfore iudicium, adeoque regnum Dei et redemptionem justorum ex omnibus hujus mundi miseris. Secundo juxta sensum parabolicum indicat synagogam Judæorum, quam sterili ficulneæ comparavit Dominus Luc. XIII. in fine mundi et circa Antichristi tempora fructificationem, hoc est, ad Christum magna ex parte convertendam, et hoc fore indicium appropinquantis mundi finis, quod indicat etiam Apostolus ad Rom. IX. et XI. Tertio habere nunc justos hiemem tribulationis, sed ibi habituros æstatem consolationis, quam æstatem annuntiabit illis ver ultimæ tribulationis, quod instar Aprilis tempestuosi quidem et procellosi erit, aperiet tamen terram viventium et producet dulces tribulationum et virtutum fructus earum cultoribus. Unde Chrysostomus hom. LXXVIII. *Prædicat, inquit, Dominus spiritualem æstatem, tranquillitatemque a fluctibus hujus vitæ justis hominibus adfuturam; injustis autem hiemem ac terribiles tempestates post æstivam tranquillitatem venturas, etc.*

VIII. Nihilne certi de tempore consummationis mundi tradi potest? Nihil certi et determinati habere possumus, quia Christus dixit: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angelus in cælo.* Marci XIII. et Act. I. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, etc.* Probabile tamen esse post sex millia annorum, ab orbe condito, finiem dum mundum ita saltem ut septimum millenarium non attingat. Probabile hoc fit primo

ex congruentia cum mundi creatione, quæ in sex diebus peracta est, et septima dies sabbati et quietis fuit. Jam vero mille anni coram Deo tamquam dies una. Ad hæc postquam sex primi orbis parentes, Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Jared mortui sunt, septimus Enoch translatus est in paradysum; quasi post sex millenarius, quibus labor et mors viguit, inceptura sit quieta et immortalis vita.

Secundo a simili, quia tres in mundo status sibi successerunt: status legis naturæ, ab Adam usque ad Abraham (qui legem circumcisionis accepit) durans bis mille annis et triginta novem juxta computationem Saliani: status legis Mosaicæ ab Abraham ad Christi nativitatem, durans totidem fere annis. Ergo credibile est statum mundi ultimum, legis scilicet gratiæ bis mille circiter annos duraturum; adeoque restare ad mundi finem saltem 400 annos, non præcise sed indefinite.

Tertio a mundi senio jam ingravescente, ut alibi ostendimus. Nunc enim longe verius est id, quod de suo ævo scripsit S. Cyprianus ad Demetrianum: *«Scire debes senuisse jam mundum, non illis viribus stare, quibus prius steterat, nec vigore et robore eo valere, quo antea prævalebat. Hoc mundus ipse jam loquitur, et occasum sui rerum labentium probatione testatur; non hieme nutriendis seminibus tanta imbrum copia; non frugibus æstate torrendis solita flagrantia est; nec sic verna de temperie sua læta sunt; nec adeo arboreis fœtibus autumnæ fœcunda sunt. Minus de effossis et fatigatis montibus eruuntur marmorum crusta, minus auri et argenti opes suggerunt, exhausta jam metalla. Deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, justitia in iudicio, in amicitiis concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina. Minuatur, necesse est, quidquid fine jam proximo in occidua et extrema devertit.»* Et mox: *«Hæc sententia mundo data est, hæc Dei lex est, ut omnia orta occidant, et aucta senescant; et cum infirmata et diminuta fuerint, finiuntur. Cum olim ultra 800. et 900. annos vita hominum longæva procederet, vix nunc potest ad centenarium numerum pervenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant, nec ætas in senectute desinit, sed incipit a senectute;*

sic in ortu adhuc suo ad finem nativitas properat, sic quodcumque nunc nascitur, mundi ipsius senectute degenerat; ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere, quando totus ipse jam mundus in defectione sit et in fine.» Unde sub finem concludit: *«Quia jam mundi finis in proximo est, ad Deum mentes vestra Dei timore convertite.»*

Quarto ab auctoritate et traditione. S. Hieronymus in explicatione epistolari Ps. LXXXIX. ad Cyprian. id deducit ex illo versu: *Quoniam mille anni ante oculos tuos tamquam dies hesternæ.* *«Ego, inquit, arbitror ex hoc loco mille annos pro una die solitos appellari, ut scilicet quia mundus in sex diebus fabricatus, sex millibus tantum annorum credatur subsistere, et postea venire septenarium et octonarium numerum, in quo verus exerceatur sabbatismus.»* Idem innuit S. Augustinus XX. de civ. cap. VII. S. Justinus quæst. LXXI. ad gentes. Irenæus lib. V. cap. ult. alique.

Unde intelligimus mundum consensescere et ad finem properare. Quare non sit nobis difficile senem jam et edentulum spernere mundum, ac quemadmodum filii Zebedæi nullo negotio vetulum suum dereliquerunt patrem, ita nos et mundo brevi perituro nuntium mittamus. Audiamus S. Gregorium LXVI. epist. XXVI. scribentem hac de re ad Andream. *«Cur, inquit, magnifice fili, non consideras, quia mundus in fine est? Omnia urgentur quotidie: ad reddendas rationes æterno et tremendo iudici ducimur. Quid ergo aliud, nisi de adventu illius cogitare debemus? Vita enim nostra naviganti est similis; is namque qui navigat, stat, sedet, jacet, vadit, quia impulsu navis ducitur, ita ergo et nos sumus, qui sive vigilantes, sive dormientes, sive tacentes, sive loquentes, sive ambulantes, sive volentes, sive nolentes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cum igitur finis nostri dies advenerit, ubi nobis erit omne quod modo cum tanta cura quæritur, et cum sollicitudine congregatur? Unde infert: «Non ergo honor, non divitiæ quærendæ sunt, quæ dimittuntur. Sed si bona quærimus, illa diligamus, quæ sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus, quæ a reprobis sine fine tolerantur.»*